

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Het Goddelijk „waarom“

„Waarom zegt gij, o Jakob, en spreekt, o Israël: mijn weg is voor de HERE verborgen en mijn recht gaat aan mijn God voorbij?“
(Jesaja 40 : 27-31)

Wij, mensen, hebben onze vragen aan God, onze waaroms. God heeft ook een vraag aan de mens, een waarom-vraag. In een heel mensvormig spreken over God toont de profeet ons de goddelijke verbazing over het onbegrijpelijke, dat Zijn volk God verruild heeft voor de afgoden, terwijl er toch een heel bijzondere relatie bestaat tussen de Here en Zijn volk. Zowel de Godsnaam als de namen, waarmee het volk genoemd wordt (Jakob en Israël) geven uitdrukking aan die relatie, dat verbond. God is niet de onbekende God, maar Hij is degene, die het initiatief voor die relatie genomen heeft en steeds Zijn volk te kennen gegeven heeft, wie Hij is en wat Hij voor Zijn volk kan en wil zijn.

Bestraffend of vertroostend

Als wij, mensen, tegen iemand zeggen: „Waarom heb je dat gedaan?“, hangt het van de toon af, die we bezigen, of het een verwijt of een bemoediging is. Het is in Jesaja 40 : 27 niet uit te maken of het nu òf-òf is, dus we houden het maar op èn-èn, zowel bestraffing als vertroosting. De Here reageert met Zijn „waarom“ op een klacht van Zijn volk in ballingschap: dat zijn weg voor de Here verborgen zou zijn en zijn recht aan God voorbij zou gaan. Uit die klacht spreekt kleingeloof, maar tegelijk toch ook heilbegeerte, klagen, maar ook een niet-geheel-vertwijfelen. Als God dan vraagt naar het „waarom“ van die klacht, betekent dat, dat Israël zo niet **mag** spreken, bestraffen dus, maar tegelijk ook dat Israël zo niet **hoeft** te spreken, troost dus. Kleingeloof, gebrek aan vertrouwen is niet te vergoelijken en moedeloosheid mag bij Gods kinderen nooit gevonden worden. Maar toch treedt de Here kleingelovigen en moedelozen niet alleen met opgeheven vermanende vinger tegemoet. Maar Hij zegt: „Het is niet nodig, kinderen, dat jullie zo klein denken over Mij en Mijn weg, en omdat het niet nodig is, mag het ook niet.“ De Here is barmhartig in Zijn

DOOR
R. BRANDS
MIDDELBURG

beoordeling van onze geloofsstrijd en van onze inzinkingen. Maar als het gaat over de afgodendienaars en hun ongeloof, dan wordt er een heel andere toon aangeslagen, dan klinkt meer de toon van onbarmhartige, bijtende spot (vers 19 en 20). Niet het ongeloof, maar wel het kleingeloof treedt de Here op een tere, pastorale manier tegemoet. En hoe doen wij dat? Geven wij, in prediking en zielszorg, op barmhartige wijze troost aan de „armen van geest“ of op onbarmhartige wijze alleen vermaning en dreiging met straf aan iemand met geloofsmoeiten?

„Breder onderwijs“

Om uit te leggen, waarom er geen reden tot klagen en moedeloosheid is, wordt in vers 28 v.v. herinnerd aan de grootheid van God, aan Zijn eeuwigheid, aan Zijn macht, zoals die bekend is uit Zijn scheppingswerk, aan Zijn wijsheid. De volgorde in vers 28 moeten we niet gaan omkeren. Niet: de Schepper is de God van Israël,

maar: Israëls God, de Vader van onze Heer Jezus Christus is de almachtige en de boven elk menselijk verstand verhevene. Die grootheid van onze Vader houdt in: „wat Zijn liefde wil bewerken, ontzegt Hem Zijn vermogen niet“, maar ook dat Zijn wegen voor ons niet na te rekenen zijn. Wel weten we, dat de wegen, die God gaat met Zijn volk, altijd wegen van bevrijding zijn. De weg door Egypte, de weg ook door de ballingschap was uiteindelijk de weg naar Christus. En Zijn weg door de duisternis van Golgotha was de weg naar het licht van de opstanding. Maar wij kunnen er met ons verstand niet bij. Van die verheven God, die tegelijk de Verlosser is, moeten wij niet te aards willen (blijven) denken, maar ook niet aan Zijn liefde twijfelen, als we letten op de wegen, die de wereld gaat, of die de gemeente van Christus gaat, of die we persoonlijk hebben te gaan.

Verwachting

God is niet alleen de Machtige, Hij geeft ook kracht, kracht om te dragen en te dulden zolang Zijn reddende hand nog niet zichtbaar is. Hij is de Bron van kracht voor allen, die Hem verwachten, voor ballingen, verschoppelingen, verworpenen, die hun hoop niet op menselijke kracht stellen maar op Hem, die door Zijn Geest in Christus naar mensen toe komt. Zij varen op met vleugels als arenden, zo luidt de belofte uit vers 31. Daar klinkt iets van de „wiekslag van de Geest“ in door, de Geest, die mensen brengt in de gemeenschap met Christus, die met Zijn liefde ons leven omringt en ons in 't licht als op adelaarsvleugels geheven heeft (Gez. 424 : 2, Liedboek).

Op Hem, onze Heer zelf mag de verwachting van de ballingen (en ook van ons) gericht zijn. In geloof, hoop en vertrouwen, dat het anders zal worden, dat

Inhoud

- 265 Ds R. Brands,
Het Goddelijk „waarom“
- 266 Drs H. de Jong,
Evangelie-prediking aan de joden (1)
- 267 M. ter Andere,
Bijdrage tot het denken over „de plaats van de vrouw in de Gemeente“ (1)
- 268 Dr L. van Klinken,
De weg naar slavernij (1)
- 269 Ds J. Stuij,
Catechisatie (1)
- 270 D. W. L. Milo,
Een mooie dag
- 271 P. C. van Wijk,
Terloops...

het niet altijd zo moeilijk zal blijven als het in de gegeven omstandigheden is.

Van menselijke moed is niet veel te verwachten, als alles tegen zit of schijnt te zijn. Ook niet van de menselijke moed van de kinderen Gods. Hoe vergaat het jongelingen en jonge mannen, die toch een toonbeeld zijn van moed, fierheid en uithoudingsvermogen? Ook zij raken aan het eind van hun krachten, zodat ze nauwelijks meer op hun benen kunnen staan. Maar „de Here verwachten“ is ook iets totaal anders dan menselijke moed en menselijke kracht of uithoudingsvermogen. Het is: het geloof in Gods beloften, het zich vastklemmen aan Zijn liefde en Zijn macht.

Dit verwachten geeft kracht en moed om nu de moeiten van het leven te dragen en geeft ook hoop voor de toekomst, die in Gods hand is, een hand, waarin ook wij veilig geborgen zijn als een jonge vogel in zijn nest, en die als hij gaat uitvliegen zijn Vader in de buurt weet, die hem draagt op zijn vleugels, zoals een adelaar dat doet! (Deut. 32).

Gods „waarom“ lost de raadsels dus niet allemaal op en maakt Gods wegen niet voor ons geheel en al doorzichtig, maar het kan wel de stormen van onze „waaroms“ stillen.

Evangelie-prediking aan de joden (1)

(een boekbespreking)

Wie heeft het in de afgelopen tijd niet in de etalage zien liggen: het boekje van drs Ronny Naftaniel en dr Simon Schoon, getiteld: 'De zaak Goeree', met daaronder een afbeelding van het echtpaar, omgeven door een stofwolk die zij kennelijk zelf hebben opgeworpen? Op de achterflap lezen we dat het de auteurs meer om 'de zaak' dan om het echtpaar gaat. Ik wil dat wel van hen aannemen, maar vraag me toch af of het nu wel zo nodig was een foto van deze mensen op het omslag te plaatsen. Zou daarvoor nu echt hun toestemming gevraagd en gekregen zijn? Ik weet dat de Goeree's zelf de publiciteit niet schuwen, om het maar zacht te zeggen. Toch zou het kunnen zijn dat zij onvoldoende beseffen welke schade zij daarmee aan zichzelf toebrengen. Om die reden alleen al zou het goed zijn hen tegen zichzelf in bescherming te nemen. Daarbij komt nog dat de zaak zelf ook niet gediend is met een sfeer van 'apiës kijken'.

Maar in deze minder belangrijke dingen zullen we niet blijven hangen bij de bespreking van het bedoelde boek. De achterflap stelt evenzo en meer terecht dat er in het christelijk denken naar aanleiding van deze zaak een herbezinning over joden op gang is gekomen. Vooral daarnaar gaat onze belangstelling uit. Het woord 'herbezinning' lijkt me trouwens in verband met dit boek niet al te goed gekozen. Dit koele woord past niet bij de verhitte commentaren die het optreden van de Goeree's heeft uitgelokt en waarvan ons hier verslag wordt geboden. Ik geef van deze oververhitting een paar voorbeelden. Van dr S. Schoon lezen we op p. 38 tot tweemaal toe dat hij de opvattingen van het evangelisten-echtpaar 'vuilnis' vindt. Op p. 39 scheldt hij die overtuigingen voor 'Godegeklaagde blasfemie' waar de meeste christenen 'kotsmisselijk' van worden. Dat zijn uitlatingen die aangeven dat niet alle religieuze minderheden bij dr Schoon even veilig zijn. Op p. 40 spreekt hij in dit verband nog over 'twintig eeuwen antisemitisme' waar nu maar eens een eind aan moet komen. Weliswaar nuanceert Schoon dit op p. 51 waar hij zegt: „Misschien is het wel niet regelrecht antisemitisme, het is op z'n minst anti-judaïsme en dat kan de bedding zijn van antisemitisme”, maar vergelijk-king van beide uitlatingen toont aan hoe gemakkelijk men door- draaft van vermoedens naar stelligheid. 'Twintig eeuwen antisemitisme', - dr Schoon zou eens moeten bedenken dat hij met deze typering van de kerk-

DOOR H. DE JONG AMSTERDAM

geschiedenis in een andere tijd en bij een ander klimaat zelf een aanklacht wegens laster geriskeerd zou hebben. Er had alsdan een boekje kunnen verschijnen: 'De zaak dr Schoon', - met foto en al. Het feit dat vandaag de dag een kerkedienaar een dergelijke enormiteit ongestraft (ik denk nu niet aan een wereldlijk vonnis maar aan de kerkelijke tucht) kan zeggen laat zien in wat voor diepe identiteitskrisis de christelijke gemeente terecht gekomen is.

Een ander blijk van oververhitting geeft de hoofdredacteur van het weekblad De Tijd die het op p. 86 over de 'theologische wartaal' van de Goeree's heeft. Even eerder zegt hij (dr Schoon doet dat trouwens ook) „dat deze twee treurigstemmende selfmade predikanten alleen maar verkondigen wat vrijwel alle christelijke kerken, de katholieke kerk voorop, eeuwenlang hebben verkondigd”. De christelijke kerk heeft dus, zo mogen we konstateren, in haar verhouding tot de synagoge tot voor kort bij wartaal geleefd. Dit is wel geen laster, maar het munt toch niet uit door waar-schijnlijkheid.

Een derde voorbeeld van te emotioneel reageren vond ik op p. 42 waar een joodse mevrouw, Mevr. Eva Furth, een overlevende van Auschwitz die als bestuurslid van het Nederlands

„... Als je hun redenering even doortrekt, betekent het dat ik, als overlevende, schul-Auschwitz Comité in de rechtszaal bij het kort geding tegen de Goeree's aanwezig was, zegt: dig ben aan de uitroeiing van mijn eigen familie”. Hoe begrijpelijk de gevoelsmatige woorden van deze zijde ook zijn, de redenering deugt toch niet. Een voorbeeld ter illustratie: wanneer ik een natuur-ramp, bijvoorbeeld een watersnood, analyseer en ik constateer dat de getroffen bevolking te weinig geld voor de veiligheidsvoorzieningen heeft overgehad, dan kan men dit niet zo doortrekken dat ik hiermee de overlevenden die in hun naaste kring slachtoffers te betreuren hebben, beschuldig de hand te hebben gehad in de dood van hun eigen familie. Dat is een kortsluiting. Men zou, als dat waar was, wel moeten afzien van elk analyseren van rampen, om redenen van gevoeligheid.

In dit verband is het goed naar de Goeree's zelf te luisteren. De heer Goeree zegt in een gesprek met Marcel Bos op p. 47: „We willen de joden waarschuwen voor de dreigende vernietiging als ze zich niet bekeren. Ik heb niet eenmaal gezegd dat de joden de schuld hebben van de Holocaust, en ze schrijven het allemaal...” Even verderop maakt hij dan verschil tussen de schuld van de Holocaust en de Holocaust als gevolg van het ongeloof der joden. Moet dat verschil inderdaad niet in acht genomen worden? Ik kom te vaak een vergroevende weergave tegen van het standpunt van de Goeree's. Zelfs bij een bezonnen iemand als dr Spijkerboer is dat het geval (p. 82: „... wanneer ze na Auschwitz de joden 'Eigen schuld!' toeroepen...”). Het is waar dat de Goeree's zelf de grofheid niet uit de weg gaan, maar dat ontslaat ons niet van de plicht om nauwkeurig te zoeken naar hun bedoelingen. Mede ook omdat zij, historisch gesproken, helemaal niet zo alleen staan.

Het valt nog niet eens mee om precies te zeggen wat de Goeree's fout doen. Voor hun eigenlijke boodschap kunnen zij zich op de Schrift beroepen. Ik denk daarbij niet in de eerste plaats aan het bekende woord dat ons in Mattheüs 27 : 25 is overgeleverd: „En al het volk antwoordde en zeide: Zijn bloed kome over ons en over onze kinderen”, een tekst waar ik het verderop nog over wil hebben. Duidelijker is voor mij wat Petrus na Pinksteren tegen de joden zegt als hij het over Jezus'

dood heeft: „Komt dan tot berouw en bekering, opdat uw zonden uitgedelgd worden, opdat er tijden van verademing mogen komen van het aangezicht des Heren, en Hij u de Christus, die voor u tevoren bestemd was, Jezus, zende...” (Handelingen 3 : 19 e.v.). En met deze boodschap staat Petrus in het Nieuwe Testament bepaald niet alleen.

Toch irriteren de Goeree's met hun boodschap. Waarom? Omdat wij als christenen het recht verspeeld zouden hebben zulke dingen tegen de joden te zeggen? Ik denk dat wij strikt genomen dat recht nooit gehad hebben. Het gaat bij evangelie-prediking niet om een religieus-moreel recht maar om een plicht. Ik vermag niet in te zien dat deze opdracht naar de joden toe sinds 'Auschwitz' verdwenen van de Goeree's is stuitend den vande Goeree's is stuitend door hun gebrek aan ootmoed en solidariteit met de joden. Zij doen net alsof alleen het joodse volk in onze eeuw met Gods oordelen te maken heeft gekregen. Terwijl wij christenen er toch zelf middenin zitten. Wat dacht u van de ramp van de geloofsafval waardoor miljoenen en nog eens miljoenen in ons werelddeel van kerk en evangelie vervreemd zijn geraakt? Zoals het joodse volk door 'Auschwitz' bijna vernietigd is, zo wordt het westerse christendom gedecimeerd onder het oordeel van de sekularisatie. En geestelijk gesproken is het laatste nog erger dan het eerste. Tot christelijke woordvoerders die niet uitgesproken raken over het leed dat het joodse volk in onze tijd is overkomen, zou ik daarom willen zeggen: laten we liever eens over onszelf en over onze kinderen wenen (vgl. Lukas 23 : 28). God straft ook ons omdat wij wereldsgezind zijn geworden en aan de Christus voorbij hebben geleefd. Wanneer dit maar tot ons zou doordringen en wanneer in reactie daarop een geest van verootmoediging over ons vaardig zou worden, wel dan zou er alle reden zijn om ook het joodse volk in de oproep daartoe te betrekken. Opdat ook over hen, zoals over ons, tijden van verademing mogen komen. Daar zijn wij beiden wel aan toe. Beiden moeten wij naar Christus toe, zij voor het eerst en wij bij vernieuwing. Het is deze benadering die ik bij de Goeree's (teveel) mis.

(wordt vervolgd)

Bijdrage tot het denken over „de plaats van de vrouw in de Gemeente” (1)

In de discussie rondom de kwestie aangaande „de plaats van de vrouw in de Gemeente” heeft vooral (niet uitsluitend) de nadruk gelegen op exegetische zaken. In mijn bijdrage wil ik aandacht vragen voor normen en vormen van samenleven. De christelijke Gemeente is immers vooral ook samenlevingsverband.

Daarbij zullen de volgende noties aan de orde (moeten) komen: de zinsamenhang van het geschapene, de relatie individu-samenlevingsverband, de christelijke Gemeente als samenlevings voorbeeld, de spanning tussen „conventie” en „cultuur-opdracht”, de praktische vulling van termen als taak en ambt, de relatie christelijk gezin en christelijke Gemeente.

Ik kies voor een essayistische aanpak. Bij mijn benadering maak ik dankbaar gebruik van resultaten van reformatorisch denken.

Het begin

Laten we beginnen bij het begin. God schiep de kosmos door het Woord (Joh. 1). Het geschapene is „talig” van karakter. Het is aangelegd op antwoorden.

De Schrift leert ons, dat God Liefde is. Liefde niet als extrinsiek kenmerk van Zijn aktiviteit. Liefde als intrinsiek zó zijn. De schepping is uiting van Gods Liefde. Daarom was alles ook zeer goed - de geschapenen, de structuren, de wetten. En de normen die het goede of het kwade antwoord van de mens, „het hoofd” van de schepping, mogelijk maakten. In dat antwoorden, in die communicatie, in de relatie tussen God en het geschapene in samenhang was de Zin gelegen. Een Zin-samenhang. Heelheid van bestaan. Of, om een dogmatisch geladen term te gebruiken: Verbondseenheid.

Rangorde

De mens is geschapen tot „hoofd” van de schepping, leert ons de Schrift. Daarin komt een rangorde tot uitdrukking. De mens is de dirigent in de kosmische Amen-symfonie. Als er niet meer wordt gedirigeerd, houdt de muziek op en zet een „zuchten” in (Rom. 8 : 22).

Rangorde komen we in diverse „sferen” tegen. Het is evident dat ze een van de condities vormt die het goede functioneren behoeft.

Voor onze problematiek is de rangorde binnen het huwelijk het meest relevant. Uit de Schrift blijkt ons dat in het basisverband van alle samenleven, het huwelijk, terwille van het goede functioneren, ook van een rangorde sprake is: de man „het hoofd” van de

DOOR M. TER ANDERE EDE

vrouw. Onze goede Schepper kennende, weten wij dat dit geen willekeur kan zijn, geen depreciatie van het schepsel vrouw, maar wijs beleid is. De rangorde heeft met taakvervulling te maken. De taak correspondeert, vanzelfsprekend, met de aard.

De eigen aard verloochent zich ook in andere samenlevings-situaties niet, en dat werkt completerend, heel-makend, ook pluriformerend, door. Maar de eigen aard is in die andere situaties niet zomaar oorzaak van rangorde. Juist niet! Immers die rangorde behoort bij de specifieke relatie van die ene man en die ene vrouw. In de huwelijksrelatie alleen krijgt dat aspect van eigen-aard een specifieke bestemming en dus effectuering. Het huwelijk is „moeder”-verband van het gezin, daarom zet zich dezelfde rangorde daarin (met een aangepaste vulling) voort.

Omdat in minder ontsloten samenlevingsvormen zoals we die onder andere in de Bijbel, en dan met name in het Oude Testament tegenkomen, het gezin vaak deel uitmaakt van een groter familieverband, omdat bovendien het gezin of het familieverband ook een economische eenheid vormde, was het een vanzelfsprekende (en „creatuurlijk” gezien ook een te verdedigen) zaak dat de man „het hoofd” was. Bij een grotere uitbreiding ontstond het instituut van de „oudsten”.

Samenleven

De mens is dus verantwoordelijk voor een goed beheer van het geschapene in de ruimste zin. Bij het dragen van die verantwoordelijkheid treedt hij

nooit louter op als individu, maar maakt hij altijd deel uit van samenlevingsverbanden.

„Het is niet goed dat de mens alleen zij”. Dat woord geldt voor het allereerste sociale verband, het huwelijk. Het geldt in feite voor alle samenleven. Het is een levensconditie. Juist en alleen in de sociale interactie komt de individuele mens tot ontplooiing. Daarin is hij op zijn plaats. Als een vis in het water. Zo is hij „creatuurlijk geprogrammeerd”.

In de sociale samenhang liggen de voorwaarden van de zinsbestemming van elke man en van elke vrouw. Ze ligt ingebed in de totale scheppings-samenhang, waarin alles gericht is op het beantwoorden aan Gods Wet en Norm, tot eer van Hem.

Vanuit deze geconditioneerde scheppingsstructuur is ook ontplooiing van een veelzijdig gedifferentieerd samenleven mogelijk.

De samenlevingsverbanden zijn, op hun beurt, voor hun ontwikkeling, hun funktionele vitaliteit, afhankelijk van het initiatief en de inzet van de participerende (eigen-aardige) individuen. Dat geldt ook voor de christelijke Gemeente, waarin opnieuw de Verbondseenheid zichtbaar mag worden.

Een harmonieuze wisselwerking. Zo heeft de Here God dat gewild. En telkens wanneer dit scheppingsprincipe wordt miskend, treedt er (vanzelfsprekend!) ontwrichting op. In de christelijke Gemeente gebeurt dat bijvoorbeeld wanneer oude structuren fossiliseren. Wanneer de conventie - eenmaal „talig” referentie-kader - alleen nog maar geraamte is, dode taal. Dan kunnen de leden zichzelf niet meer kwijt in het geven van zin, op basis van eigen aard en bekwaamheid.

Individualistisch denken

De goede gang van zaken in de schepping is in ernstige mate verstoord doordat de mens zijn autonomie proclameerde. Daar-

mee trad hij uit de zin-samenhang, gericht op de beantwoording aan Gods Norm, op de positivering van de in Gods spreken gegeven liefderegeels. De mens werd zichzelf tot norm. Hij werd zichzelf tot doel, tot zin. En dat past helemaal niet binnen het scheppingspatroon. Daarmee raakt alles uit zijn voegen. Als de mens niet meer wil staan in de zin-relatie die uit God, die Liefde is, voortkomt en door Hem bestaat en op beantwoording van zijn Liefde is gericht, dan is ook de relatie tot de ander, als medeparticipant binnen de liefdesstructuur, verbroken. Dan is ook een juiste visie op de scheppingstotaliteit niet meer mogelijk. Dan wordt de schepping „onderworpen aan vruchteloosheid”.

Geen authentieke communicatie meer. Geen antwoord, maar (kollektieve) tegenspraak, uitmondend in onderlinge spraakverwarring.

In onze tijd is zeer nadrukkelijk present de geest van het individualisme. Atomisme. Het individu, samenlevingsatoom, beschikt autonoom over zichzelf en over zijn wereld.

Daarin komt dan meteen de innerlijke tweespalt tot uiting: Immers, hoe ver reikt dat zelf beschikken? Als je zelf beschikt, kom je onvermijdelijk en onverbiddelijk de ander tegen - als rivaal! en ook het geschapene keert zich tegen de tyrannieke zelfbeschikker. Beheer van de schepping verwordt tot overheersen, ten eigen bate. Toch is de mens ook in de staat van ongehoorzaamheid sociaal afhankelijk, omdat hij zo geschapen is. Zelfs in een toestand van verdierlijking en perversie heeft hij de ander nodig. Hij komt nooit los van de norm.

En passant kan worden opgemerkt, dat de individualistische ik-cultuur als cultuur (en dat is toch weer een uiterst collectieve aangelegenheid) afgestemd is op een wel zeer eenzijdig (eendimensionaal) vermaterialeerd waardenpatroon. Ener-

In oorspronkelijke vorm aangeboden (op verzoek) aan de Raad van de Nederl. Geref. Gemeente te Ede.

zijds dus het tyrannieke eenheidsdenken van de Geest der Eeuw, dat, anderzijds, dwingt tot bijna terroristische ik-beleving.

De moderne mens komt, uit eigenbelang, tot vormen van belangenevenwicht. De twee polen daarin zijn altijd: **mijn vrijheid en de wet** (het arbitraire gezag, van welk karakter dan ook).

Individualisme is dus ten diepste het weigeren te beantwoorden aan de (door de Schepper uitgezegde) opdracht om eigen aard en begaafdheid (alleen) te optimaliseren binnen en ten behoeve van de door God gestelde Samenhang.

In onze tijd wordt dit denken met name manifest in zaken met betrekking tot sexualiteit, levensbegin en levenseind, de besteding van de materiële mogelijkheden en de huwelijksmoraal. Een vrucht is onder andere de steeds algemener wordende loochening van de eigen aard van man en vrouw (en de weigering om deze eigen-aardigheid in een goede samenhang te positiveren).

De Verlossing

Na de zondeval heeft Gods goede Norm volledig haar geldigheid behouden. Als God de in zijn Liefde rustende Norm niet

zou handhaven, zou Hij immers daarmee afzien van de wezenlijke Zin van het geschapene (vgl. H.C. zondag 4 t/m 6). Daarom is Verlossing nodig. En zoals de scheppingsstructuur uiting is van Gods Liefde, zo is de Verlossing opnieuw uiting van Zijn Liefde in het vlees (materie) geworden Woord. „Alzo lief heeft God de wereld gehad”. Daarom is de Verlossing zo radikaal.

In de Verlossing rust de belofte aangaande een nieuw samenleven een nieuwe samenhang, een nieuwe aard.

(wordt vervolgd)

Redactie

Ir. A. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E. R. Postma

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen,
tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring:

M. J. F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist,
tel. 03404-61525

De weg naar slavernij (1)

In 1944 verscheen het door prof. F. A. Hayek geschreven boek, dat in de gehele wereld grote bekendheid gekregen heeft en dat als titel draagt: „The Road to Serfdom” (275 blz.).

Het boek heeft vooral daarom zoveel bekendheid gekregen, omdat de schrijver, ondanks het aanvankelijke tegendeel, gelijk gekregen heeft wat de strijd tussen vrijheid en collectivisme betreft. Gedurende tientallen jaren waren het hoofdzakelijk de opvattingen van Keynes wat in de economie de klok sloeg. Daarin is een aantal jaren geleden echter verandering gekomen. Hayek's opvattingen hebben die van Keynes overleefd.

Wij hebben vooral naar Keynes geluisterd en nauwelijks naar Hayek, schrijft prof. Hartog in het voorwoord van de in 1985 bij Omega Boek te Amsterdam verschenen Nederlandse vertaling van het volledig herziene en gecorrigeerde boek van Hayek. Prijs f 49,50.

Hayek is van geboorte (in 1899 te Wenen) een Oostenrijker, maar hij is in 1938 genaturaliseerd tot Engelsman. Van 1931 tot 1950 was hij als hoogleraar economie verbonden aan de London School of Economics en daarna aan de Universiteit van Chicago in de Verenigde Staten. Hij is een invloedrijke aanhanger van de monetair-conjunctuurtheorie en hij heeft een behoorlijk aantal boeken en andere publicaties op zijn naam staan, waarvan de Weg naar Slavernij wel de bekendste is. Hij is winnaar van de nobelprijs economie. Hij woont thans in Zuid-Duitsland, in de leeftijd dus van 87 jaar.

1. Het concurrentiesysteem versus het centrale planningsbeginsel

De kern van Hayek's boodschap is, dat ordening van het economisch leven door middel van het concurrentiesysteem

DOOR L. VAN KLINKEN HAARLEM

verre te prefereren is boven ordening hiervan door middel van centrale planning door de Overheid, omdat laatstgenoemde ordening op den duur altijd zal uitlopen op onvrijheid, op slavernij. Eerstgenoemde ordening werkt volgens Hayek ook veel efficiënter dan een planning van de economie van bovenaf, al schrijft hij ook, dat centrale planning ons wel in staat stelt een juistere en billijker verdeling van de welvaart te bereiken, (blz. 119). Maar het blijft volgens hem een open vraag in hoeverre de prijs, die wij voor de werkelijkheid van iemands ideaal van gerechtigheid moeten betalen, meer ontevredenheid en meer verdrukking tot gevolg zal hebben dan er ooit werd veroorzaakt door het vrije spel der economische krachten.

Hayek is een overtuigd voorstander van de markteconomie, maar dat betekent niet, dat hij van mening is, dat de Overheid

in het economisch leven weinig te doen zou hebben; alles maar over moet laten aan de burgers. In geen enkel stelsel, dat op rationele wijze verdedigd kan worden zou volgens hem de staat zich bepalen tot nietsdoen, (blz. 54).

Een doelmatig stelsel van vrije concurrentie vereist een met verstand ontworpen en voortdurend aangepast samenstel van wetten, evengoed als elk ander systeem. Zelfs het aller-eerste vereiste voor haar goed functioneren, het voorkomen van bedrog en misleiding (met inbegrip van uitbuiting van onwetendheid) verschaft een groot en geenszins nog volledig uitgeput onderwerp van wetgevende activiteit.

De Overheid heeft volgens Hayek tot taak door middel van wetgeving een geschikt raamwerk te scheppen voor het goed functioneren van het concurrentiesysteem.

Zij moet de concurrentie volgens door haar van te voren vastgestelde regels het werk laten doen of het aanvullen (ook door middel van wetgeving), maar niet de concurrentie geheel en al vervangen.

Het centrale planningsbeginsel echter is gericht tegen het concurrentiesysteem en op vervanging daarvan door middel van rechtstreeks ingrijpen van de Overheid in het economisch leven.

Tegen deze vervanging verzet Hayek zich, omdat het resultaat volgens hem zal zijn, dat de concurrentie (= vrijheid) dan vervangen wordt door (staats)monopolie (= dwang).

En Hayek verdedigt in de economie de concurrentie en niet de monopoliepositie van wie dan ook.

Hij bestrijdt voorts, dat er een middenweg is tussen het concurrentiesysteem en het centrale planningsbeginsel.

De Overheid, die het economisch leven in de greep wil hebben en/of door middel van rechtstreeks ingrijpen in het economisch proces een wat men wel noemt rechtvaardige samenleving tot stand wil brengen, zal volgens hem van de ene bemoeienis met het economisch leven in de andere vallen, hetgeen de praktijk in de gehele wereld na de Tweede Wereldoorlog ook te zien heeft gegeven.

Hayek gaat in zijn opvattingen over de ordening van de economie uit van de marktvorm der volledige mededinging (of vrije concurrentie). De tegenstanders van de markteconomie zetten hun kritiek meestal op dit punt in. Ze beweren o.m., dat nu juist daar de schoen wringt. Deze marktvorm doet zich in de praktijk volgens hen in zijn zuivere vorm slechts in geringe mate voor. Er zijn in de economie vrijwel altijd markt (of machts-)posities ontstaan, waardoor het ruilproces in de praktijk anders verloopt dan bij de marktvorm der vrije concurrentie aangegeven wordt. Deze kritiek is slechts ten dele juist, (voor de korte termijn nl.). In de visie van Hayek dient de Overheid door middel van wetgeving monopolievorming in de economie tegen te gaan of te voorkomen door bijvoorbeeld de toegang tot de bedrijfstak, waarin de monopolievorming zich voordoet of gaat voordoen open te houden of te bevorderen.

Monopolies van particuliere ondernemingen, die het ruilproces dus kunnen vervalsen, het prijzen- en marktmechanisme buiten werking kunnen stellen, hebben voorts doorgaans een partiële en tijdelijk karakter.

In de long run (op de lange termijn) tendert de situatie in de markteconomie wel degelijk

naar de situatie van vrije concurrentie. Overheidsmonopolies daarentegen zijn vrijwel altijd van blijvende aard. Maar het lukt geen enkele onderneming blijvend een monopoliepositie op te bouwen op een wijze, dat zij het prijs- en marktmechanisme blijvend buiten werking kan stellen, mits uiteraard de Overheid hierop attent blijft en zo nodig door middel van wetgeving daaraan een eind maakt. Op de korte termijn echter kunnen er wel machtsposities ontstaan, die het ruilproces (tijdelijk) verstoren en de consument uitbuiten.

2. Het gaat niet alleen om de economie of te wel regulering van de produktie van goederen en diensten betekent regulering van het menselijk leven zelf.

Vaak houden de voorstanders van centrale planning ons voor, dat politieke democratie zeer goed kan blijven voortbestaan, indien deze zich bepaald tot alle aangelegenheden behalve economische zaken. Dit vertrouwen ontlenen deze voorstanders volgens Hayek aan het geloof, dat de macht, uitgeoefend over het economisch leven er één is over zaken van slechts secundair belang, waardoor men de bedreiging van de economische vrijheid niet zo zwaar hoeft op te vatten. Maar er zijn geen zuivere economische doeleinden, die afgescheiden zijn van al het andere streven van het leven, schrijft Hayek, (blz. 105). Strikt genomen bestaat er volgens hem geen „economisch motief”, maar zijn het slechts economische factoren, die ons streven naar andere doeleinden bepalen. Wat in de omgangstaal op misleidende wijze wordt uitgedrukt als „economisch motief” betekent niets anders dan het verlangen naar algemeen gunstige mogelijkheden, de begeerte naar macht om ongenoemde doeleinden te verwezenlijken. Een en ander betekent volgens hem dat economische categorieën, ook al is men van mening, dat deze op zich minder belangrijk zijn voor al onze overige doeleinden van het leven, niettemin belangrijk zijn voor al onze doeleinden van het leven. Gereguleerd te worden in onze economische bezigheden betekent nl. ook altijd gereguleerd te worden in al onze overige doeleinden. Economische planning, die „slechts” onze economische belangen treft, tast ook onze fundamentele levenswaarden aan, aldus Hayek, (blz. 110).

Centrale economische planning zal niet slechts die grensbe-

hoeften van ons treffen, die wij in gedachten hebben als wij smalend spreken over het louter economische.

Het zou er in werkelijkheid op neer komen dat het ons als individuen niet langer is toegestaan te beslissen over wat wij als marginaal beschouwen. De Overheid die onze economische activiteit zou leiden, zou niet alleen dat deel van ons leven beheersen dat zich met ondergeschikte zaken bezighoudt; nee, zij zou de besteding van onze beperkte middelen voor al onze behoeften moeten reguleren. En hij, die elke economische activiteit reguleert, heeft (meteen) de beheersing over de middelen tot behoeftebevrediging en moet daarom beslissen welke bevredigd zullen worden en welke niet. Dit vormt werkelijk de kern van het probleem. Economische regulering betekent niet alleen beheersing over een sector van het menselijk leven, die geïsoleerd kan worden van de rest; het is de beheersing over al onze middelen tot behoeftebevrediging in de ruimste zin. En wie dan ook over de uitsluitende beheersing van de middelen beschikt, moet eveneens vaststellen welke behoeften bevredigd zullen worden, kortom, waarin de mens zou moeten geloven en waarvoor hij zou moeten strijden, aldus Hayek, (blz. 111).

In een geleide economie waar de Overheid de doeleinden, die zij nastreven in het oog houdt, is het volgens Hayek zeker, dat zij haar macht zal aanwenden om de realisatie van bepaalde doeleinden mee te werken, doch die van andere zal voorkomen, (blz. 113).

Politieke vrijheid heeft volgens hem daarom geen betekenis zonder economische vrijheid. Hayek's boek is meer nog een politiek dan een economisch geschrift.

De economische vrijheid is een voorwaarde voor elke andere vrijheid, dat is het wat Hayek ons duidelijk wil maken. In de Westerse wereld verfoeit men het nationaal-socialisme en het fascisme. Maar, schrijft Hayek, nationaal-socialisme en fascisme waren het onvermijdelijke resultaat van de socialistische stromingen in de periode, die aan de opkomst van deze gehate tirannieën voorafging.

Ik weet, schrijft Hayek, (blz. 23), dat velen van mijn Engelse vrienden soms geschokt werden door de semi-fascistische opvattingen die zij bij tijd en wijle door Duitse refugies hoorden verkondigen, waarvan de oprechtheid van hun socialistische overtuiging niet in twijfel kon worden getrokken. Maar terwijl deze Engelse waarnemers

dit toeschreven aan het feit dat zij Duitsers waren, is de juiste verklaring, dat zij socialisten waren, wier ervaring hen reeds verschillende stadia verder had gebracht dan het stadium, dat door de socialisten in Engeland en Amerika was bereikt. Het is natuurlijk waar dat Duitse socialisten veel steun in hun land hebben ondervonden van zekere trekken van de Pruisische traditie en deze verwantschap tussen het Pruisendom en het socialisme, waarop in Duitsland beide groepen prat gingen, verleent aanvullende steun aan onze voornaamste stelling. Maar het zou onjuist zijn te geloven dat veeleer het specifiek Duitse danwel het socialistische element het totalitarisme tot stand heeft gebracht. Niet het Pruisendom, maar het overwicht der socialistische denkbeelden had Duitsland gemeen met Italië en Rusland. Het nationaal-socialisme ontstond uit de massa's en niet uit de klassen die doordrenkt waren van Pruisische traditie. Nationaal-socialisten hebben volgens Hayek dit gemeen met alle andere socialisten, dat zij

alle het collectivisme in hun vaandel hebben geschreven, (blz. 190). De steun, die het nazisme kreeg kwam in Duitsland niet van de bourgeoisie, maar kwam uit het socialistische kamp, schrijft hij, (blz. 191).

Het nazidom had krachtens zijn collectivistische aard volgens hem dus socialistische grondslagen. Het was gelijk elke socialistische stroming tegen het individu gericht. Het socialisme heeft in de Angelsaksische landen een andere ontwikkeling doorgemaakt dan dat in Duitsland. Maar alle socialisten zijn collectivisten; dat hebben ze gemeen. En collectivisten zijn altijd onderdrukkers van het individu. Natuurlijk zijn er schakeringen en gradaties. Nationaal-socialisten en fascistten waren onderdrukkers met kwade bedoelingen; de socialisten in de Westerse wereld zijn volgens Hayek evengoed onderdrukkers, maar dan onderdrukkers met goede bedoelingen. Hayek ons vertellen.

Voor het individu maakt dat op den duur niet veel uit, dat wil (slot volgt)

Catechisatie (1)

Velen maken zich op om in september weer met de catechisaties te beginnen.

Om goed catechisatie te kunnen geven, moet er heel wat voorbereidend werk worden gedaan.

Alleen al de **organisatie** kost heel wat moeite, vooral als er in de gemeente veel catechisanten zijn. Het valt niet mee om alle catechisanten, die redelijkerwijs in dezelfde groep thuishoren ook op eenzelfde uur bij elkaar te krijgen.

Jongelui hebben tegenwoordig een overvol programma en daarmee heb je rekening te houden. Om nog maar te zwijgen over het nalopen van diegenen die slecht of helemaal niet komen. Daar kunnen heel wat kostbare uren mee gemoeid zijn.

Belangrijker dan de organisatie is de **leerstof** die moet worden aangeboden en de **methode** die je voor dat aanbod kiest.

Er worden ons daarvoor een veelheid aan handreikingen gedaan. Als je ziet wat er op dit gebied te koop is, dan kun je niet zeggen dat er te weinig voor de catechese gedaan wordt.

Koortsachtig wordt naar nieuwe wegen en naar nieuwe eigentijdse methodes gezocht.

Op één van die methodes wil ik opnieuw in Opbouw de aandacht vestigen.

Ik bedoel de methode die gemaakt wordt door een aantal Chr. Geref. en Ned. Geref. predikanten en onderwijzers, onder de verzamelnaam „**Rondom de Bijbel**”.

Binnenkort zal er weer een nieuw deeltje verschijnen. Over het Oude Testament voor de leeftijd van 14-17 jaar.

Een aantal andere deeltjes is in voorbereiding.

Voor het komend seizoen zijn drie boekjes voor handen.

Deel 1 „De Bijbel” (voor 12-14 jaar)

Deel 2 „Het O.T.” (voor 14-17 jaar)

Deel 4 „Leer ons bidden” (voor 12-14 jaar).

De uitgever is Buijten en Schipperheijn te Amsterdam.

De boekjes zijn in de boekhandel te koop en kosten bij aantallen ongeveer f 7,50 per stuk.

Het is een uitgave in multo-map model.

Volgende keer nog iets over opbouw en inhoud van de gehele methode.

J. Stuij, Kampen

Een mooie dag

In de zomervakantie, als ieder over het buitenland denkt, blijft ons blad om kopij vragen. Want lege kolommen, daar betaalt niemand voor. Vandaar dat verhaal over onze honden, de vorige keer. Ik had nog tegen Happy gezegd: „geen hond die het leest” - maar eer ons blad in de bus rolde had ik al drie reacties, een telefonische en twee prentkaarten.

Ja, Opbouw komt hier altijd erg laat aan. Waarschijnlijk omdat er „drukwerk” op de envelop staat; de douane in Glasgow meent dat dit iets met „drugs” te maken heeft, haalt de boel open, leest het wellicht met enige stichting, pakt alles weer in, stempelt het en geeft het vrij. Deze verkapte vorm van werkloosheid is al eens onder de gewijde aandacht van de minister voor Postzaken gebracht; maar het bleef bij een nietszeggend beleefd antwoord-briefje.

Vandaag precies een jaar geleden vierden wij - mijn Vrouw en ik zei de hond - onze gouden bruiloft; heel stil aan de Stille Oceaan, ergens in California. Alleen onze kinderen en enkele familieleden wisten het. Niettemin kregen we van onze Amerikaanse familie een dijk van een diner aangereikt in het draaiend restaurant van een Hiltonhotel. Toen men mij om een tafelspeech vroeg wist ik niet beter te doen dan de jaarlijkse gezins-ceremonie: het lezen van Spreuken 31, ditmaal uit een Amerikaanse bijbel. De jonge mensen, zelf leden van een Bijbelclub, waren erdoor ontroerd; wisten misschien niet eens dat er zulke schone dingen in Salomo's spreuken staan. Ze zijn trouwens niet van Salomo maar van een onbekende vrouw.

Dit jaar koos H.M. voor een autotochtje. Ik wilde graag uitgebreid met haar dineren in een Deens restaurant in Kilchrenan, hier twintig mijlen vandaan; maar ze peinsde er niet over. Ze is onlangs (laat het onder ons blijven) in Glasgow door een dubbele operatie heen-geholpen, en knapt heerlijk op - maar we zijn nog erg voorzichtig met haar.

Een klein tochtje dus, misschien door Glenn Orchy? Ja hoor, Glenn Orchy is best: een klein, smal heuvelachtig slingerweggetje langs de Orchy, dezelfde rivier die haar water door ons dorp in Loch Awe brengt. Voor een tegenligger moet je een passeerplaats zoeken: de beleefdste man rijdt het snelst achteruit naar een „pas-

**DOOR
D. W. L. MILO
DALMALLY**

sing place”, en beiden groeten elkaar minzaam.

Intussen kijkt H.M. haar ogen uit naar de heuvels aan weerszijden van het dal, tracht de schapen te tellen, loert op hert en ree of op een opspringende zalm, en juicht bij elke waterval. Ze is in geen paar maanden buiten geweest en geniet van dit natuurschoon, vlak bij huis. Er bestaat een lied „De heuvels van Glenorchy”, dat voor de bagpipe is geschreven: het klinkt heerlijk, zo groen en ruim en glooiend als die heuvels zelf.

—☆—

Bij de brug van Staatsbosbeheer staan we even stil om een plaatje te schieten. Diverse vrienden uit het vaderland deden dat ook al. Aan de overkant gaat een hek open om een Landrover door te laten. Ik weet het, dat kan alleen mijn vriend Calum zijn, die daar de jacht gepacht heeft. Het seizoen is al een maand open en natuurlijk heeft hij gasten voor de hertenjacht. Jawel, de letters RHV staan op het nummerbord, het is Calum. Langzaam komt hij de gammele brug over (eens zal hij er vermoedelijk doorgaan), de brug gaat meteen weer op slot en Calum rijdt breedlachend voorbij. Naast hem zitten twee betalende gasten, dus er kan alleen een „hello Dick” af, met een veelbetekende grijns. Hij weet - en ziet het in de spiegel - dat ik een snelle blik werp in de aanhangwagen: een jong, onbeduidend hert is geschoten, zijn keus is best geweest. „Weidmansheil”, zwaai ik hem toe met mijn duim.

Er liggen maar twee boerderijen langs dit langgestrekte dal. Een is van Lorn Campbell en ja, zijn vrouw staat in de tuin te wieden. We stoppen even, rijden terug en geven een groetseintje. Daar komt ze aan:

„wat leuk dat u langskomt, en gaat mevrouw weer even uit? Knappt u goed op? Doe maar voorzichtig aan en u doet goed met er eens uit te komen.” Ze zal onze groeten aan haar man overbrengen, die naar de vee-markt is, in Kilhuppeldepup.

Dan komen we op de grote weg en bereiken het gehucht Bridge of Orchy. Het is eigenlijk alleen een sporthotel met onderhorigheden, waarbij een kerkje dat onder onze parochie ressorteert. Eenmaal per jaar worden we daar voor een kerkelijke verkoop verwacht, die dient om de kerkekas bij te pompen. En daar brengt ieder jaar een ouderling, die van professie jachtschut is, namens zijn werkgeefster een uitgepand hert, dat in zodanige stukken en prijzen verkocht wordt, dat zelfs de armste weduwe ervan kan genieten. Het vorig jaar ontmoette ik zijn bazin, een enorme grondeigenares. Ik ging kennis maken en vroeg: u bent met permissie Lady Soandso? - Geen Lady, zei ze vlot, gewoon mevrouw Soandso; en we kregen een leuk gesprek over de normen voor hertenjacht. Haar gronden brengen jaarlijks tegen de honderd herten op; ik complimenteerde haar dat ze elk jaar een goed stuk (of twee) aan de kerk afstaat. Zij: hoe wel ik hier niet woon onttrek ik me nooit aan de kansen, iets goeds voor de kerk te doen. - U woont hier niet, maar bent wel lid van de Church of Scotland? - Nee, ze was lid van de Anglicaanse Kerk, maar dat maakte voor haar geen verschil. Ze is niet jong meer, maar hoopt nog haar honderdste hert zelf te schieten!

—☆—

Vandaag is er geen church-sale, dus we gaan in het hotel koffiedrinken. De receptioniste verwijst ons naar de salon en terwijl ik koffie bestel zegt mijn Vrouw: dat meisje ken ik, wie is ze? Ik verontschuldig me dat ik op mijn leeftijd niet meer acht sla op alle jonkvrouwen; zo blijft de vraag onbeantwoord. Tot straks, want ik ga het meisje wel naar haar naam vragen, zo ben ik.

De koffie is goed tot behoorlijk goed, schoon niet als thuis. En er is geen koekje bij de krijgen, laat staan feestgebak. Er hangt een oude plaat aan de muur, een gekleurde ets uit 1862, met een groepje mensen in een van die kostelijke landschappen, die met geen toneeldecor zijn na te maken. En wat draagt een boerenvrouw daar op haar hoofd? Een taps vaatje met boter; want

ze heeft aan de ene hand een kind, aan de andere een tas, en draagt als alle primitieve vrouwen haar last op het hoofd. En meteen wordt ons een vaderlands spreekwoord duidelijk: „als je boter op het hoofd hebt, moet je niet in de zon gaan staan.” Daar zou zelfs vader Cats van hebben opgezien, want die kwam niet verder dan: „Wiens hoofd van boter is, die moet gedurig schromen; die moet niet aan het vyer of voor den oven komen”.

Dat geeft moed om ook de andere wandstukken te bezien. De schilderijen zijn groot, grof, met ruime hand geschilderd en te koop: een voor £ 130, twee voor £ 230. Ik denk dat dit zo oploopt tot negen voor £ 930 want hoofdrekken is een der moeilijkste bezigheden, waarover zich de Schot bekommert. Daar zou ik kolommen over kunnen vullen.

Weet u wie in hotel Bridge of Orchy eens logeerde? Dat was de Duitse minister Rudolph Hess, die met vliegtuig en parachute op zijn eentje hier landde, om Churchill een vredesaanbod te doen, buiten medeweten van Hitler en de collega's. Hij is nu de duurste gevangene van West-Germany: een kapitale gevangenis voor hem alleen, met een grote staf. Niets voor ons; wij zijn tevreden met dit landelijke hotel, waar men zijn laarzen, rugzakken en visgerei in de hal moet achterlaten. En geen honden meebrengen, please.

Bij het afrekenen wordt geen kans gegeven een fooi te verstreken: zo is men hier niet. En bij de receptie waag ik het: hello lassie, ben jij wel uit deze omgeving? Mijn Vrouw meent je toet te kennen. Wij zijn van Dalmally. - Ze taxeert me even voor ze antwoordt. Dan zegt ze: ik ben van MacGillavry uit Crunachy. - Ach natuurlijk, zegt mijn Vrouw naderbijkomend, en je moeder is mijn kapster! - Dan is je broer pal-frenier bij de koningin, ja? - Ze kleurt en zegt lachend: ja, dat klopt.

—☆—

Thuisgekomen is het feestmaal in een ommezien klaar. Hertensoep vooraf en dan geroosterde kip, alles uit de vrieskist via het fornuis opgediend. Daarbij een ruime portie gebakken aardappelen met komkommersla (moet allemaal op, want morgen is het kwamkwammersloeg) en tot slot een vruchten-slaatje van aardbeien en banaan. En, geloof het of niet,

voor elk nog een glas Liebfraumlach uit Rhein-Hessen, waar we dit voorjaar nog geweest zijn. Een feestmaal zagezeid. - En wat had je dit in Kilchrenan gekost, vijftien, twintig pond? - Ik vrees van wel; maar wat kost het je nu? Een pond vijf en zestig, zegt de Goede Huisvrouw.

En ik lees naar oud gebruik Spreuken 31 voor. „Ze doet hem goed en geen kwaad, al de dagen haars levens.” Amen. „Prees de schrijver zijn vrouw nu werkelijk in dit hoofdstuk, of probeerde hij haar te leren hoe ze zijn moest?” wil H.M. weten. „Het was geen schrijver”, is het ontwijkende antwoord, „het was een vrouw die het zei”.

Dat was dat. En vanmiddag de gazons scheren want morgen komt er regen, dan de auto wassen en de kerkdienst voorbereiden. Zo kan het verhaal vanavond nog op papier.

Wat kan een mens veel beleven op een mooie dag!

Ingezonden

Van dr F. Boonstra te Haren ontving ik de volgende reactie op het laatste artikel in de serie over Reïncarnatie. Ik ben er dankbaar voor. P.J.v.K.

In verband met de bestrijding van de leer van de reïncarnatie, had U moeite met Joh. 9:2, en riep de hulp van de lezers in. Graag wil ik U van dienst zijn. U moet nl. weten dat de rabbijnen zich ook al met dit probleem bezig hebben gehouden. Zij wisten op de worsteling voor hun geboorte tussen Jakob en Ezau, Gen. 25:22, en beriepen zich op Ps. 58:4: De goddelozen zijn van de geboorte aan afvallig, de leugensprekers dwalen van de moederschoot aan. (Kommentar aus Talmud en Midrasch, Strack-Billerbeck, Zweiter Band, pg. 528 vv.). Wij kunnen hieraan toevoegen uit

het Nieuwe Testament, en dat betreft het godvruchtig handelen voor de geboorte: Lukas 2:41 vv., vgl. ook dat er van Johannes de Doper gezegd wordt: met de H.G. zal hij vervuld worden, reeds van de schoot zijner moeder aan.

Wanneer wij in deze zin de opmerking van de discipelen beschouwen is de moeilijkheid vervallen en heeft het dus niets te maken met de gedachte aan een vorig bestaan. Tegelijk biedt het een ernstig argument tegen het doden van kinderen in de moederschoot!

Kennis van God

Je kunt nogal eens de klacht horen, dat velen tegenwoordig weinig of heel weinig van de Bijbel weten, vrijwel geen kennis hebben van wat de Heer in Zijn Woord tot ons zegt. Dat is geen nieuwe klacht. Meer dan dertig jaar geleden b.v. klaagde een Engelse bisschop er ook al over. Vier eeuwen verkondiging van Gods Woord in de Engelse taal en nu is de Bijbel weer een onbekend boek. Datzelfde kun je overbrengen naar de situatie in ons land. 't Is goed ons van tijd tot tijd hierop te bezinnen. En we moeten ons daarbij vooral maar niet aan een ander spiegelen, want wie zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht. Als we het over deze dingen hebben, zullen we goed moeten onderscheiden. Het is ongetwijfeld waar, dat er vandaag heel wat minder bijbelkennis is dan jaren geleden. Het teruglopende kerkbezoek houdt hier natuurlijk verband mee. Maar ook bij mensen, die nog wel trouw in de kerk komen, heb je vaak weinig houvast, als de Bijbel ter sprake komt. Het lijkt allemaal wat oppervlakkiger dan vroeger. Er is een tijd geweest, dat we van de boeken van Kuyper en Schilder soms meer afwisten dan van de Bijbel. Velen hebben het de laatste jaren als verfrissend ervaren op de Schrift te worden teruggeworpen. Die Schrift immers is, zoals Veenhof het zo graag zei,

Terloops...

DOOR
P. C. VAN WIJK
ZALTBOMMEL

een levend Woord, wat van allerlei boeken niet altijd kan worden gezegd. Ik las pas in Jesaja 8, een Bijbelhoofdstuk, dat je niet los kunt zien van wat ons verhaald wordt in 2 Koningen 16. Daar gaat het over een bondgenootschap tussen koning Pekah van het tienstammenrijk en koning Rezin van Syrië, die samen optrekken tegen het kleine tweestammenrijk Juda. Wat moet koning Achaz van Juda dan doen? Hij luistert niet naar wat de profeet Jesaja hem zegt, maar hij gaat zijn hulp zoeken bij koning Tiglath-Pileser van Assyrië. In plaats van naar de tempel te gaan om te bidden, haalt hij goud en zilver uit de tempel om aan de koning van Assyrië te geven. Het lijkt allemaal nog goed te gaan ook, want Pekah en Rezin worden verslagen. Dan moet Jesaja weer wat gaan zeggen. Hij moet de feeststemming van Juda omver gooien en zeggen, dat Assyrië eens tot een vijand zal worden. (Jes. 8:7). Immers: niet alles is een verbintenis wat het volk een verbintenis noemt (vers 12). God moet de eerste blijven in

het Verbond, Hij moet heilig worden geacht. Dan volgt in vers 16: 'Bind de getuigenis toe, verzegel de wet onder mijn leerlingen'. God gaat Zich verbergen voor Zijn afvallige kinderen. Niet alleen maar voor het tienstammenrijk, maar ook voor het tweestammenrijk. Bind de getuigenis toe, spreek er niet meer over tot het volk! Dat kan. God kan Zich voor ons verbergen. Zich niet meer laten vinden. Als mensen het beter denken te weten dan God, Hem niet meer nodig denken te hebben, Zijn Woord geen gestalte meer willen geven in hun leven, dan kan Hij zich terugtrekken. Dat gebeurde toen en het gebeurt nu. Een waarschuwing voor ons allemaal. We kunnen klagen over minder wordende kennis van God. Misschien ontdekken we ook bij ons wel eens wat mindere belangstelling voor wat de Here nu echt zegt. Jesaja heeft er wat bij gezegd: '... verzegel de wet onder mijn leerlingen'. Voor Zijn leerlingen blijft God altijd een open boek. Jesaja weet het: 'En ik zal wachten op de HERE, Die zijn aangezicht niet verbergt...' Jesaja mag met de kinderen die God hem gegeven heeft - zijn leerlingen - blijven hopen. Hij mag blijven wachten, verwachten. Kennis van God vandaag? De HERE vraagt leerlingen, geen onderwijzers.

Administratie

Administratie-adres:

Postbus 84,
3956 ZS Leersum
Tel. 03434-54288
Gironummer 404945
t.n.v. Geref. Persver. Opbouw.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementsprijs:

(bij vooruitbetaling)
f 50,— per jaar of f 26,50
per half jaar.
Voor studenten f 40,— per jaar.
Buitenland f 70,— per jaar of
f 95,— per luchtpost.

Advertentieprijs:

45 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, 3701 AL Zeist.
Tel. 03404-22452.
Postbus 244, 3700 AE Zeist.

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk van Heemstede en Lisse

Het adres van ds A. W. Vos luidt: Mendeldreef 39, 2163 KA Lisse.

Ned. Geref. Kerk van De Bilt-Bilthoven

Praeses: br. C. Geerse, Zernikeweg 46, 3723 KE De Bilt, tel. 030-763227.

Scriba: br. J. van Oord, Soestdijkseweg 27 Zd., 3732 HC De Bilt, tel. 030-760387.

Diakonie: br. W. Dekker, Andreas Foxlaan 41, 3734 GA Den Dolder, tel. 030-780625.

Consulent: Em.-pred. ds C. van Leeuwen, Paltzerweg 45, 2722 JA Bilthoven, tel. 030-782997.

Preekvoorz.: br. G. Schoonbeek, Fornheselaan 44, 3734 GC Den Dolder, tel. 030-780595.

Lijst van studenten met preekconsent

J. J. Arnold, Wittenstein 6, 7414 EV Deventer, tel. 05700-43447.

Tj. Baron, Eekschillersdreef 510, 7328 LH Apeldoorn, tel. 055-420259.

A. Boshuizen, Stellingmolen 42, 3995 AV Houten, tel. 03403-76580.

F. R. Brintjes, Hoogstraat 78, 4141 BD Leerdam, tel. 03451-19945.

W. van Dijk, Rembr. van Rijn-

straat 33, 3751 VH Bunschoten, tel. 03499-83730.

B. J. Eikelboom, Doppestraat 195, 3752 JE Bunschoten, tel. 03499-86310.

J. J. van Es, Leimuiderdijk 50, 1435 CS Rijsenhout, tel. 02977-21002.

D. W. Fijan, Kriekengarde 44, 3992 KK Houten, tel. 03403-74479.

J. M. de Groot, Sinjeur Semeijn, straat 10, 1183 LE Amstelveen, tel. 020-436523.

C. P. Kleingeld, Loenhorst 49, 2402 LV Alphen a/d Rijn, tel. 01720-33562.

J. M. Mudde, Pythagorasstraat 378, 7323 HV Apeldoorn, tel. 055-667664.

G. J. Zwarts, Schefferstraat 7b, 3033 RL Rotterdam, tel. 010-672044.

Samenwerkende kerken hulp Oost-Soemba

Verantwoording particuliere giften 1-4-'86 tot 1-7-'86.

Met frisse moed gaan we na de vakantie weer verder. De lijst van gevers hieronder is langer dan ooit. Aan de directe verplichtingen voor het Soemba-werk van ds P. P. Goossens kon worden voldaan. (De pensioenpremie nog niet.) Dank u wel! Hier volgt de verantwoording met de namen: mw MvA te Z 150,-; mw WMA te 's-G 3 x 150,-; EB te 's-G 100,-; mw JMB te R 500,-; JB te W 60,-; GB te O 300,-; MJB te D 45,-; DC te A 3 x 25,- + 100,-; MBC te A 50,-; GE te 's-G 25,-; PJH te C 100,-; PH te W 20,-; TH te R 150,-; mw AK te E 100,-; RAK te 's-G 25,-; JPK te 's-G 20,- + 2 x 15,-; JK te L 200,-; CvL te B 200,-; WMG 100,-; DP te K 500,-; mw SP te L 50,-; HvR te K 100,-; HJS te A 150,-; PS te A 25,-; WS te R 75,-; AS te H 3 x 50,-; LS te A 3 x 10,-; mw JMV te s-G 3 x 50,-; FV te H 200,-; JV te s-G 10,-; ABvW te V 4 x 20,-; PAW te G 25,-; mw HV te s-G 300,-; GvZ te N 200,- en een gift uit Lisse van 25,-; WKV te A 50,-; mw AV te s-G 3 x 30,-; GJvdV te V 15,- + 25,-.

Het zal bekend zijn dat de Landelijke Vergadering desgevraagd heeft gesuggereerd de verantwoordelijkheid voor het werk meer aan de Soembanese Kerken toe te spelen. Wij verwachten hierover bericht, wellicht via ds Goossens, die op dit moment nog op Soemba is. Wij houden u op de hoogte.

C. B. Rietkerk

PLAATS

**UW FAMILIEBERICHTEN
IN DIT BLAD!**

Uit breder kring

40-jarig jubileum Youth for Christ-Nederland

Zaterdag 6 september viert de Stichting Youth for Christ Nederland haar 40-jarig jubileum. Deze dag wordt gehouden op het terrein van het landelijk centrum 'de Lindenhorst' in Driebergen.

Spreekers zullen op deze dag zijn: ds N. J. A. van Exel, directeur YfC-Nederland, over 'Jongeren-evangelisatie in een tijd van kerkverlating' en ds G. A. Brucks, directeur van YfC-Europa, over wat Youth for Christ wereldwijd betekend heeft en nog zal gaan betekenen voor jongeren.

Het thema van deze dag is: 'In dat spoor dan ook verder'. Er zal veel samenzang zijn en vele onderdelen van het jeugdevangelisatiewerk zullen gepresenteerd worden. Deze dag is voor jong en oud en voor allen die jongeren-evangelisatiewerk een warm hart toedragen.

Theologische Hogeschool

Degenen die voornemens zijn de doctoraal studie aan de Theologische Hogeschool te Apeldoorn te volgen in de cursus 1986-1987, dienen zich voor 12 september 1986 op te geven bij de secretaris van het college van hoogleraren, p.a. Wilhelminapark 4, 7316 BT Apeldoorn.

Namens het college van hoogleraren, prof. dr W. van 't Spijker, secretaris.

Opening cursusjaar Reformatorische Bijbelschool

Op zaterdag 13 september a.s. hoopt de Reformatorische Bijbelschool haar 15e cursusjaar te beginnen. Dat gebeurt in een samenkomst in de Oude Kerk te Zeist (aan de Utrechtseweg) die om 14.30 uur begint.

In die bijeenkomst zal de installatie plaats vinden van twee pas aangetrokken stafleden, te weten van drs S. M. Meester als directeur en van ir. N. Tramper als full-time stafid. Verder zal oud-bestuurslid ds

G. P. Wijnbeek uit Genemuiden het woord voeren. Zijn verhaal heeft te maken met Geestelijke Weerbaarheid.

Na de feestelijke bijeenkomst, die om ongeveer 16.00 uur afgelopen zal zijn, kan men nog thee gaan drinken op de Bijbelschool aan de Krakelingweg 10 in Zeist.

Ook in de ochtend is er voor belangstellenden - zoals gebruikelijk - mogelijkheid het gebouw te bekijken tevens zal er een bazar/rommelmarkt worden georganiseerd waar men kan rondkijken.

Boeken, Periodieken
en Handelsdrukwerk

Drukkerij „Steenbergen”

Gevestigd sinds 1901

Postbus 244 - 3700 AE Zeist

Nooitgedacht 3 - 3701 AL Zeist - Tel. 03404-22452

**Twee zielen
één gedachte,**
bestaat dat nog?

U zoekt een levenspartner. Iemand waarmee u uw leven wilt delen. Maar ook uw geloofsovertuiging. De Stichting Reformatorische Huwelijksbemiddeling brengt u in contact met mensen die evenveel waarde aan de bijbel hechten als u. Want die bestaan nog. Vraag vrijblijvend de brochure aan bij SRH, Postbus 341, 8260 AH Kampen, telefoon 05202-13999.

SRH. Een partner die bij u past.

Erkend door de Raad van Toezicht

Opbouw heeft niet altijd gelijk

Het gaat erom dat er nagedacht wordt.

Dat wil ik zien!

Stuur mij

- ☐ kennismakingsnummers
☐ abonnement f 50,— per jaar.

naam

adres

woonplaats

Te sturen naar Administratie 'Opbouw', Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum

Probeer het ook eens.